

LVŽS Šešėlinis ministrų kabinetas,
2021 m. liepos 20 diena,
Vilnius

PAŪYMA

Nacionalinis susitarimas dėl švietimo

2021 metų liepos 7 dieną pirmininkaujant premjerei Ingridai Šimonytei baigėsi pirmasis „Nacionalinio susitarimo dėl švietimo“ (toliau – Susitarimas) darbo grupės etapas. Buvo nutarta, kad:

1. Pasiektą Susitarimo projektą perduoti svarstyti suinteresuotoms organizacijoms ir, jei būtų tolesnis sutarimas, grįžti baigti rengti Susitarimo projektą š. m. rugpjūčio 16 dieną;
2. Siekti, kad Susitarimas nebūtų taisomas iš esmės, nes dėl naujų ir ilgų derinimo procedūrų tektų atsisakyti ketinimo šį Susitarimą pasirašyti simbolinę – Rugsėjo 1-ąją – dieną;
3. Susitarimą turėtų pasirašyti partijų lyderiai. Jis galėtų būti patvirtintas Seimo rezoliucija;
4. Pasirašius Susitarimą, rengiant ateinančius biudžetus, švietimo sričiai teikti prioritetą kitų sričių atžvilgiu. 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų įstatymo projekte būtų galima atspindėti pasiektus susitarimus. Užsibrėžti siekiai yra ambicingi, bet įgyvendinami. Tam turi būti užtikrinti tvarūs papildomi finansavimo šaltiniai, kurie iki 2030 metų turėtų būti paskirstyti kiek įmanoma tolygiau;
5. Pasiūlyta darbo grupės formatą išlaikyti ilgesniu laikotarpiu kaip Susitarimo įgyvendinimo priežiūros mechanizmą.

Iki 2030 metų projektuojamą Susitarimą sudaro keturios dalys – Įžanga, Įsipareigojimai, Sėkmės rodikliai ir Baigiamosios nuostatos. Įžangoje išreikštos pagrindinės nuostatos, kodėl reikia tokio Susitarimo. Devyniolikos punktų Įsipareigojimų skiltis apibrėžia tas švietimo sritis, kuriose būtina siekti proveržio vardan ugdymo kokybės ir tinkamos moksleivių brandos, studijų kokybės ir mokslo pasiekimų skatinimo. Daugelis Įsipareigojimų atitinka Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos programines nuostatas. Tai pasakytina apie:

- iki 2024 metų sudaryti sąlygas visiems vaikams būti ugdomiems pagal ikimokyklinio ugdymo programą;
- iki 2027 metų išplėsti neformaliojo vaikų švietimo krepšelį ir sudaryti galimybes juo naudotis vaikams nuo 3 metų amžiaus;
- iki 2024 metų sukurti bendrą ir visiems – kaimo bei miesto – vaikams prieinamą bendrojo ugdymo kokybės standartą;
- nuosekliai diegti įtraukiojo ugdymo priemones ir plėsti mokyklų, įgyvendinančių įtraukįjį ugdymą, tinklą;
- į formalųjį ir neformalųjį švietimą integruoti kultūros turinį, meno formas ir kūrybiškumą skatinančius metodus;
- iki 2027 metų įgyvendinti Informacinių ir komunikacinių technologijų (įskaitant ir dirbtinio intelekto) programą, pritaikytą kiekvienam besimokančiajam ir studijuojančiajam;
- iki 2024 metų atgaivinti ugdymo karjerai (profesinio informavimo ir konsultavimo) sistemą;
- nuo 2026 metų mokytojų kvalifikacines kategorijas susieti su mokytojų veiklos vertinimu ir aukštojo mokslo kvalifikaciniais bei mokslo (meno) laipsniais;
- įgyvendinti įvairias mokytojo profesijos patrauklumą skatinančias priemones (galimybė iki pensijos pasitraukti iš pedagogo profesijos išlaikant socialines garantijas; kitų profesijų atstovams persikvalifikuoti ir dirbti mokytoju ar švietimo pagalbos specialistu; dirbantiems pedagogams valstybės lėšomis įgyti papildomą pedagogo kvalifikaciją; kompensuoti su kvalifikacijos tobulinimu ir tiesiogiai su profesine veikla susijusias išlaidas);
- iki 2024 metų sukurti prielaidas, didinančias aukštojo mokslo prieinamumą ir užtikrinančias lygias galimybes visiems asmenims, atitinkantiems nustatytą minimalų gebėjimų lygį, įgyti aukštąjį išsilavinimą;
- Iki 2024 metų greta mokslo konkursinio finansavimo ir finansavimo už mokslo (meno) rezultatus įteisinti bazinį finansavimą moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai bei meno veiklai;
- iki 2024 metų parengti ir pradėti įgyvendinti nacionalinę edukologijos mokslo krypties programą.

Sėkmės rodikliai atspindi kai kuriuos pokyčius reikalingus finansinius įsipareigojimus. Mums svarbūs, siektini ir priimtini yra pokyčiai mokinio, studento ir mokslo finansavimo erdvėje (žr. antrą priedą). Numatoma, kad, nuo 2022 metų tolygiai augant valstybės finansavimui, 2030 metais:

- vienam bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo mokiniui tenkanti valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų suma sieks ne mažiau kaip 24% nuo BVP vienam gyventojui (2017 m. reikšmė – 17,8%);
- vienam studentui tenkančios lėšos sieks ne mažiau kaip 36% nuo BVP vienam gyventojui (2017 m. reikšmė – 25%);
- asignavimai MTEP veiklai aukštajame moksle ir valdžios sektoriuje sieks ne mažiau kaip 0,75% BVP (2018 m. reikšmė – 0,3%);
- iki 2024 metų pabaigos mokytojų vidutinis darbo užmokestis sudarys 130% šalies vidutinio darbo užmokesčio;
- Iki 2024 metų pabaigos dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų vidutinis darbo užmokestis sudarys 150% vidutinio šalies darbo užmokesčio.

Baigiamosios nuostatos nustato Susitarimo galiojimo laiką (iki 2030 metų) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsipareigojimą Susitarimo galiojimo laikotarpiu kartu su šį Susitarimą pasirašiusių partijų deleguotais atstovais kasmet, iki patvirtinant nacionalinį biudžetą, įvertina šio susitarimo įgyvendinimo eigą.

Toks, trumpai tariant, yra Susitarimo turinys. Lieka atsakyti į klausimą, ar Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungai ir jos pirmininkui Ramūnui Karbauskui pasirašyti šį Susitarimą. Vienokių (už) ir kitokių (prieš) motyvų galima surasti. Motyvus „prieš“ matyčiau ne pačiame Susitarimo turinyje, tačiau dabartinės švietimo politikos kontekste, – aukštojo mokslo prieinamumo ribojimas, studijų branginimas, mums nepriimtinos vadinamosios „Tūkstantmečio mokyklos“, nenoras nuo šio rugsėjo didinti mokytojų, dėstytojų atlyginimus ir kita. Derybų eigoje tokių nesutarimo punktų išvengta ir liko tie, kurie iš tiesų gali įtakoti geresnę švietimo politikos tėkmę ateityje. Motyvai „už“ skleidžiasi iš pasakyto: vien tik sutarimas, kad švietimas tampa prioritetine valstybės vystymo ir, suprantama, finansavimo sritimi, daug pasako. Daugeliui LVŽS siūlymų buvo pritarta. Jų trumpos formuluotės surašytos įsipareigojimų dalyje. Buvo ir tokių pasiūlymų, kurie atsikartojo net kelių partijų pasiūlymuose. Ir ypač pažymėtina, kad pirmą kartą Lietuvos Respublikos istorijoje politinės partijos drauge su Lietuvos švietimo taryba ir Lietuvos savivaldybių asociacija suformulavo konkrečius švietimo sistemos proveržio taškus ir jiems įgyvendinti reikalingas lėšas, kurios iki 2030 metų gali siekti nuo 1 iki 1,5 milijardo eurų.

LVŽS politinės vadovybės buvau paskirtas į šio Susitarimo darbo grupę. Ir kaip darbo grupės narys, ir kaip LVŽS Šešėlinio kabineto narys prašau apsvarstyti šį Susitarimą sąjungos atitinkamuose politiniuose organuose ir LVŽS frakcijoje LR Seime, kad iki š. m. rugpjūčio 16 dienos turėtume sprendimą. Susitarime nustatyti konkretūs švietimą gerinantys veiksmai ir jų finansinis pagrindimas neleidžia man elgtis kitaip nei rekomenduoti pritarti šiam Susitarimui ir prašyti LVŽS pirmininko Ramūno Karbauskio jį pasirašyti.

Akad. Eugenijus Jovaiša